

'n Halve eeuw weidevogels

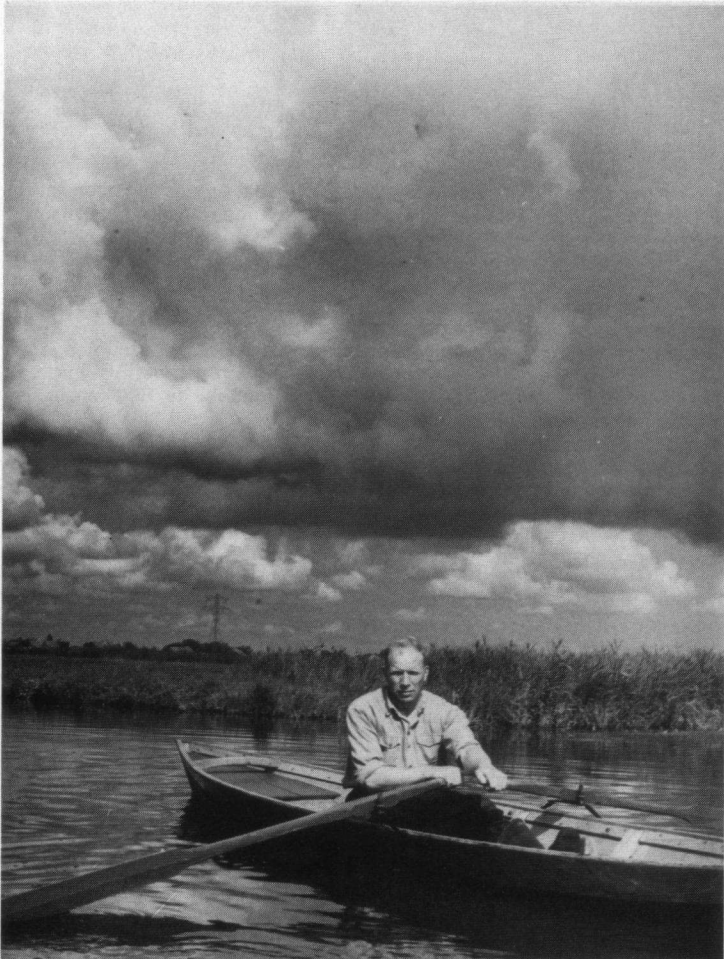
Jan Albers

Toen ik zo'n vijftig jaar geleden als jonge vogelliefhebber het Oostzijderveld met mijn kano introk, vond ik het maar heel gewoon dat het daar krioelde van de weidevogels. De enige mensen die je daar tegenkwamen, waren de vissermannen en de boeren. Bezige mensen, die meestal vriendelijk groetten en met wie je ook zo'n lekker babbeltje kon maken. De meesten vonden het wel vreemd zo te zien dat 'n joch zich zo voor vogels interesseerde...

Vogels: ze waren lastig voor hun vee, dat onrustig werd tijdens het melken vanwege bijvoorbeeld de aanvallen in krijgsende duikvlucht van Vissdiefjes of Zwarte Sterns. Hadden zij het ongeluk, dat op hun voor hooiland bestemde weiland een kolonie Kokmeeuwen zich vestigde, die als nestmateriaal het stro van de stalmest gebruikte, dan deden ze er alles aan om die kolonie te verdrijven.

't Was in die dagen ook heel gewoon een boer in z'n jol voorbij te zien varen, die tussen of achter zijn melkbussen emmers vol eieren had staan. Verse eieren of zwaar bebroed, waarin de jongen al piepten en van allerlei soorten weidevogels, alles werd meegenomen en thuis aan de varkens gevoerd. Wat gáf 't ook, zeiden ze, er waren er zat en die krengen waren je toch te slim af, want ze begonnen weer opnieuw eieren te leggen en dan op plekken waar je minder kwam of waar ze moeilijk te vinden waren.

Elke cent was er één, je weiland schoon van die rotvogels en thuis gratis varkensvoer. 'n Begrijpelijk standpunt voor hard en lang werkende mensen, die ondanks dat armoede kenden. Je moest niet met ze praten over minder algemeen voorkomende vogels, want daar hadden ze geen last van, dus had 't ook hun belangstelling niet.

Cor Crok op 'De Reef', ongeveer 25 jaar geleden.

In 1935 broedden de Steltkluten in het Oostzijderveld.

Foto: Nol Binsbergen.

In die dagen ging het verhaal, dat er 'n vogel was, die zijn nestje in 't water bouwde en de eieren met 'sliertjes kroos' bedekte. Door een broei-proces kwamen de eieren vanzelf uit. De werkelijkheid was, dat het vogeltje bij naderend gevaar de eieren vlug met kroos bedekte en even verder met alleen het kopje boven water toekeek...

't Was een huisschilder, die vanuit een schuilhutje en met een platencamera foto's maakte, waarop duidelijk te zien was, dat de vogel wel degelijk broedde. Wij hebben het nu over één der pioniers van de vogelfotografie Nol Binsbergen en de vrijwel in ieder slootje voorkomende Dodaars. Het geluid van de Dodaars klonk als 'n voortrollend belletje en werd veelvuldig gehoord. Het was dan geen kunst om het nestje te zoeken, maar meestal deed je dat niet, omdat je zo'n drijvend hoopje kroos al zo vaak gezien had. Roeide je echter toevallig langs, dan was het wel leuk om de eieren bloot te halen. Waren die wit dan was het nestje vers, waren ze vuilbruin, dan waren de eitjes zwaar bebroed. Soms trof je het als de eitjes aangepikt waren en ik heb er vaak genoeg liggend op mijn buik in de jol bij gelegen, wachtend op het moment dat het natte jong zich uit de eierdop werkte. Telkens weer was ik verwonderd dat het geboren worden gebeurde zonder dat de oude vogels daarbij waren. Het witte eitandje op het kleine bovensnaveltje, waarmee de eierschaal werd gebroken vond ik helemaal een wonder!

Die jonge Dodaars bleven maar 'n paar dagen op het nest en als je er dan in de buurt kwam, zwommen ze piepend naar je toe. Ik stak mijn hand onder water en dan zwom dat donsbelletje op mijn hand.

Toén allemaal heel gewoon en thans zeldzaam: die sliertjes kroos met warme dagen zó dik in de sloten aanwezig, dat je bijna niet kon roeien, om-

dat je door de dikke groene krooszwadden die roeiriemen niet omhoog kon tillen... 't Komt niet meer voor in onze sloten, ook niet het wat wij noemen 'sterretjeskroos'.

Er is in de loop der jaren veel veranderd. Wat niet veranderd is, is dat wat *zeldzaam* is ons pas aanzet tot actie, net als vroeger.

De in groten getale voorkomende Kieviten, Grutto's, Tureluurs, Kemphanen, Watersnippen, Visdiefjes, Zwarte Sterns, Veldleeuweriken, Graspiepers, Gele Kwikstaarten en noem verder maar op, brachten ons niet op het idee om iets ter bescherming van deze Zaanse vogelrijkdom te doen.

Steltkluten

De aanzet tot die bescherming in 1936 kwam, toen 'n aantal zeldzame vogels – nomadenvogels zoals Nol Binsbergen ze noemde – in het Oostzijderveld neerstreek en er in 1935 ging broeden: de *Steltkluten*. Niet alleen zeldzaam voor de Zaanstreek, maar voor geheel Nederland. Pas toen kwamen wij in rep en roer. De Texelaar Jan Drijver, de meest bezielende secretaris die de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels ooit heeft gehad, wilde een permanente bewaking van deze steltklutenkolonie. Hij vond daarvoor 'n Oostzaanse broodjager: Arie Schaap, 'n man die van nature een open oog voor het gedrag van vogels had en beter dan wie dan ook wist door wie ze werden belaagd. Hij werd aangesteld als vogelwachter, de eerste in de Zaanstreek. Een kundig man, die de Vogelwet 1936 meteen maar eens in de praktijk bracht, maar die vooral altijd een vlot babbeltje klaar had om de mensen ertoe te bewegen om de vogels te beschermen. Vele jonge mensen maakte hij jeugdlied van de Nederlandse Vereni-

ging tot Bescherming van Vogels voor f 1,- per jaar, onder wie ook mij. Je kreeg dan 'n dik boek, zei hij, waarin mooie tekeningen en foto's van vogels. Het was het jaarverslag van de Nederlandse vereniging!

De Steltkluten kwamen het jaar daarop niet meer terug, maar de bewaking van alle andere gewone weidevogels bleef. Het weidevogelgebied was echter zo groot, dat het voor één man nauwelijks te doen was.

Op aanraden van Arie Schaap werd in 1948 de Westzoner *Cor Crok* als vogelwachter aangesteld voor het gehele Westzijderveld en Het Reefgebied en het Guisveld. Een boerenzoon, die in de strijd om het bestaan ook jager en visserman was, maar die vooral beseftte dat de vogelrijkdom beschermd moest worden. Hij wist dat op eenvoudige wijze uit te dragen op anderen. Biologiestudenten en vele vogelfotografen, onder wie Jan P. Strijbos en Jo van Dijk, deden nooit tevergeefs een beroep op hem. Onvermoeibaar was hij in het begeleiden van honderden vogelliefhebbers. Cor was te beluisteren met zijn vogels in het zondagochtendprogramma van Bert Garthoff, hij roeide door het veld met de Engelse veldmaarschalk Lord Allenbrook, hij was schipper van de boerenplaat, waarin Koningin Juliana met haar gevolg kennisnamen van het Zaanse weidevogelgebied, hij plaatste samen met minister Braks een nestbeschermer ter gelegenheid van het Weidevogeljaar.

Avond aan avond zijn wij er samen opuitgetrokken om collega-boeren te bewegen hun land aan 'Vogelbescherming' te verkopen en om voor dat land weer een pachter te vinden, want dat was nodig om de weidevogels te behouden.

Toen hij inzag, dat ondanks al die inspanning voor het behoud van zijn weidevogels, gevoelswaarde en kennis van de natuur, zijn argumenten alleen maar werden geloofd en geaccepteerd als je kon waarmaken dat er per ha bijvoorbeeld zo'n 20,6 paren Kieviten en 16,7 paren Grutto's broedden enzovoort, tekende hij thuis op de achterkant van een rol behang het gehele Reefgebied uit met ieder slootje, damhek en molentje en op ieder land, door middel van een tekening, het aantal broedende weidevogels. En reken er maar op, dat die broedvogels er ook werkelijk wáren!

'Mensen,' verzuchtte hij weleens, 'zijn zó arm, dat ze je pas geloven als je de waarde van iets in geld kunt uitdrukken, maar eens krijgen ze de kous op hun kop. Waar ze nu aan denken, kost ze later handen vol geld!'

Hij kreeg gelijk. Wat kost de milieuvervuiling ons niet en wat zal het ons nog gaan kosten? De af-

brokkeling van het prachtige weidevogelgebied ging maar door. Het Coentunneltracé dwars door het Oostzijderveld... Vlak vóór de aanleg kwamen de Steltkluten nog een maal terug. Het leek een laatste waarschuwing van de natuur! Zo'n tracé moest er wel komen ter oplossing van het verkeersprobleem, ja, ja. Het prachtige weidelandschap werd eraan opgeofferd en thans staan de automobilisten uren in de file met draaiende motoren en ongezond snel kloppende harten vanwege het banale gedrag van medeweggebruikers.

Wat is er nu opgelost??

Verontwaardigd was hij ook, toen de 150 KV-hoogspanningsmasten in het veld werden geplaatst: tegen de elektriciteitsdraden vlogen honderden vogels zich dood.

Ontembaar was hij toen jaren later een 380 KV-leiding parallel aan de bestaande leiding werd geplaatst en hij ging zelfs zo ver, dat hij de bouwers van de hoogspanningsmasten sommeerde het bouwen te staken, omdat ze geen bouwvergunning hadden.

Het gemeentebestuur van Westzaan stond achter hem, maar het Provinciaal Bestuur bepaalde dat die bouw moest worden gedoogd!

Het vechten van de enkeling voor het behoud van de natuur lijkt op vechten tegen de bierkaai, maar toch... die enkeling maakt heel wat los. Het geweten begint namelijk te spreken, want nog nooit hadden 'Vogelbescherming' en 'Natuurmonumenten' zoveel leden. Milieuorganisaties rijzen als paddestoelen uit de grond, niet alleen in Nederland, maar in de gehele wereld.

Cor Crok behoort tot die enkelingen, ook nu weer, wanneer hij stelt, dat het behoud van het water in het veld zeker zo belangrijk is als het weiland. Geen slootjes dichtgooien of afdammen, want het water 'leeft' al bijna niet meer. Wat zie je nog aan snellen, kleine garnalen, Stekelbaarsjes en jonge vis? Waar zijn de kikkers? Waar zijn de Ooievaars? Waar is de Dodaars en waar zijn de Zwarte Sterns en de Visdiefjes? Heren die zich deskundig achten, vergaderen nu keer op keer om maatregelen tegen de Kokmeeuwen te nemen, die het water van het gecultiveerde Twiske zouden bevuilden. Kokmeeuwen, waarvan het broedgebied steeds werd verkleind en die zich uiteindelijk wel móesten samentrekken op de resten van het eens zo mooie Twiske. Ze zouden daar het water vervuilen, zodat de mensen er niet konden zwemmen... *'Die mensen zijn de grootste vervuilers'* zegt Cor *'en boontje komt om z'n loontje, want de natuur laat zich niet dwingen'*.

■ Jan Albers, J.J. Allanstraat 433, 1551 RL Westzaan.

LITTERATUUR:

Binsbergen, Nol (1935): De Steltkluit als broedvogel in Nederland. Thijssse-Gedenboek, bladzijden 131-134.

Binsbergen, Nol (1935): De Steltkluit. De Wandelaar 7 : 273-276

Brouwer, G.A. (1936): De invasie van den Steltkluit (*Himantopus himantopus* (L.) in 1935. Ardea 25 (1-2) : 64-74.

Sluimers, J.E. (1935): De Steltkluit. De Wandelaar 7 : 218-220.

Sluimers, J.E. (1935): Steltkluten-invasie (*Himantopus h. himantopus* L.) in Noord-Holland. Orgaan van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen 8 : 11-12.

Strijbos, Jan P. (1935): De Steltkluit als broedvogel in Nederland. Thijssse-Gedenboek, bladzijden 123-131.

Zowel in 'De Wessaner' (4de jaargang, nummer 11, 19 december 1988, bladzijden 1, 9 & 15), als in het dagblad 'De Typhoon' van 29 december 1988 werd aandacht aan het jubileum van Cor Crok besteed.